24ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6630 — 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1907 — ՇԱԲԱԹ — 3 ՇԻՎՎԱԼ 1325 — 9 Novembre 1907 — 24me année № 6630

«ԱՐԵՒԵԼՔ»
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՈՅՃԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻՈՒ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ 80 Ղրշ.
» » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 45 »
ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ 100 »
» » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 60 »
ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ 25 Ֆրք.
» » » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 20 »
ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԴԱՒԱՐԸ ՄԵՐ ՎՐԱՅ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آره‌ولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درعلیه غلطه

"ARÉVELK,,
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons|ple, Galata

10 PARAS

ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԸ

Ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւոր ծագումն ու նպատակը. — Մտաւորի այժմեան վիճակը և մինչեւ այժմ բրած նպաստները. — Ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորը իր այժմեան ձեւով աւելորդ է. — Պէտք է Ուսուցչաց փոխադարձ օգնութեան Մտաւոր մը հիմնել։

Հանրային և մասնաւոր պաշտօնեաներու փոխադարձ օգնութեան և ապահովութեան Մտաւորները չա՞տ փարձուած, չա՞տ ասրածուած և չա՞տ օգտակար հասարակութիւններ են, մանաւանդ աղքատ և նիւթապես անապահով ազգաց ունեցող ուսուցիչներուն ու քահանաներուն համար և անոնց պարագաներուն նիւթական դիւրակեցութեան կրնան մեծապէս օժանդակել։ Ինչո՞վ ապահովուած են մեր հարիւր իրենց օրական ապրուստը ճարող ուսուցիչները, ինչո՞վ պիտի ապրին անոնք երբ ծերանան կամ որ և է արկածով պաշտօնավարելու անկարող վիճակի մատնուին։ Ինչ նիւթական ապահովութիւն պիտի թողուն անոնք՝ իրենց կիներուն և զաւկներուն։ Ա՛հա՛ իրական և կենսական խնդիրներ, որոնց լուծման համար քաղաքակիրթ ազգեր արդէն օրինակելի և օգտակար հաստատութիւններ հիմնած են։ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Ամերիկայի և այլ երկիրներու մէջ ուսուցչական և ուրիշ դասակարգեր փոխադարձ ապահովութեան այսպիսի Սընտուկներ ունին, որոնց անձեռնմխելի գումարները 100,000աւոր ֆրանքներու կը հասնին։ Ինչպէս յայտնի է, մենք ալ ունինք օգնութեան մտաւոր մը, որ «Օգնութեան Մտաւոր կարոտեալ հայ ուսուցչաց Կ. Պոլսոյ» անունը կը կրէ։ Այս Մտաւորին գաղափարը յղացողը եղած է հանգուցեալ Ռ. Յ. Պէրպէրեան, որ Եւրոպա գտնուած միջոցին՝ ջերմ համակիր եղած է այս բարեգործական հաստատութեան, որուն գաղափարը սկսած է տարածել մեր համայնքին մէջ։ 1900-1901ին Ուսումն. Խորհրդոյ Տօքթ. Թորգոմեան էֆ.ի տանեակցութեամբ, չնայած չէ խնայած այս գաղափարը իրագործելու համար։ Պէրպէրեան իր յոբելեանին առթիւ հաւաքած 1200 ոսկիէն 100 ոսկին նուիրեց Ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորին։ Սիմոն էֆ. Դայէրեան, «Լիւնիօն»ի Տօքթէնը, 50 օսմ. ոսկի տուաւ նոյն Սընտուկին։ Այսպէսով Ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորին դրամագլուխը 150 ոսկի հասաւ։ 1901 հոկտ. 20ին Ուսումն. Խորհուրդը ջղաբերականով մը ուսուցիչներուն յորդոր կարդաց Օգնութեան Մտաւորին միանալ գումարներով օգնելու և այպէսով Պոլսոյ ուսուցիչներէն հաւաքուեցաւ 2783 ղրուշ, որով Օգնութեան Մտաւորին դրամագլուխը 175 ոսկիի բարձրացաւ 1902ին։ Այս գումարը հեռագրեալ ելնելով հասաւ 300 ոսկիի, որ կանոնադրութեան 11րդ յօդուածին համաձայն, Մտաւորին «անձեռնմխելի դրամագլուխը» պիտի կազմէր և կը կազմէ։

Ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորին մասուցած ծառայութեանց անցնելէ առաջ, ակնարկ մը ալ ձգենք անոր կանոնագրին կազմութեան վրայ։ Պէրպէրեան էֆ. արդէն այս նպատակով կանոնադրութիւն մը չինած է եղեր, երբ 1901ի Ուսումն. Խորհուրդը այդ կանոնադրութիւնը իր քննութեան կ'ենթարկէ և անոր մէջ ինչ ինչ փոփոխութիւններ ներմուծելով կ'ընդունի ու Ազգ. Վարչութեան կը ղրկէ վաւերացման համար։ Այս կանոնադրութեան համաձայն, Ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորին նպատակն է. «կարոտեալ հայ ուսուցչաց և ուսուցչուհեաց» օգնել (յօդուած Ա.)։ Նոյն կանոնադրութեան համաձայն, Օգնութեան Մտաւորի հասոյթի գլխաւոր աղբիւրներն են. — 1. Պարբերաբար կազմակերպուելիք նուագդէսի մը կամ թատերական ներկայացման մը կամ նմանօրինակ ձեռնարկներու արդիւնքը. — 2. Իւրաքանչիւր ուսուցչական վկայագրէ յաւելուածական մէկ արծաթ մէճիտ, — 3. Իւրաքանչիւր ընկերական վկայականէ մէկ արծաթ մէճիտ, 4. Իւրաքանչիւր դասագրքի վաճառման առթիւ հեղինակներու կամ հրատարակիչներու կողմէ վճարելի երկուքջուկէս արծաթ մէճիտ Ա. տպագրութեան համար և հինգ արծաթ մէճիտ՝ նոր տպագրութեան համար (յօդուած Գ.)։

Բացի այս տեսակի արդիւնքներէն՝ Օգնութեան Մտաւորի հասոյթի պատանական աղբիւրներն են. Ա. Կանոնեալ կամ նուիրած գումարներ, Բ. Կանոնեալ կամ նուիրուած կալուածներու և արժէթուղթերու հասոյթներ, Գ. Ուսուցիչներէն բացառիկ կերպով հանգանակելի գումարներ, Դ. Ուսուցիչներու ապահովագրութեան առթիւ վճարելի գումարներ (յօդուած Դ.)։

Ուսումն. Խորհուրդը զգալով որ այպէս կազմուած Օգնութեան Մտաւորը անկարող պիտի ըլլայ ուսուցիչներու ազգական ապահովել, զանազան ապահովագրական Ընկերութեանց դիմելով նպաստաւոր պայմաններ խնդրած է՝ ուսուցիչները ապահովագրելու համար։ «Լիւնիօն» ապահովագրական Ընկերութեան առաջարկած պայմանները ամէնէն աւելի նպաստաւոր համարուած են, որովհետեւ այս Ընկերութիւնը յանձն առած է անոնց մասնամասնութեամբ ուսուցիչները ապահովագրել և այս առթիւ հանգանակուած գումարին մէկ մասն ալ ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորին վճարել։ Այս նպաստաւոր պայմանները նկատի առնելով, 1902 մայիս 16ին Պարբերական կոնդակ մը և 1902 մայիս 26ին Ուսումն. Խորհրդոյ շրջաբերական մը յորդոր կը կարդան ուսուցիչներուն ապահովագրուելու, բայց չատ քիչ ուսուցիչներ կը հեռեւին այս յորդորին, և այս պատճառով Օգնութեան Մտաւորը յիշատակութեան արժանի նպաստ մը չընդունիր այս կողմէն։

Վերոյ յիշուած կանոնադրութեան համաձայն, Ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորին մատակարարութիւնը յանձնուած է հինգ անդամներէ բաղկացած մարմնոյ մը, որոնք Ուսումն. և Տնտես. Խորհուրդներու համաձայնութեամբ կ'առաջարկուին և Բաղ. Ժողովին կողմէ կը վաւերացուին։ Հոգաբարձութիւնը ունի առենապետ, դեր-առենապետ, առենադպիր, գանձապետ և համաքալ։ Հոգաբարձութեան պաշտօնը հինգ տարի կը տեւէ, անդամները վերընտրելի են։ Հոգաբարձութիւնը կը գանձէ հասոյթները, կը վճարէ նպաստները և Տարեգիրքին մատակարարութեան հաշիւը և Սնտուկին վիճակը կը ներկայացնէ Ազգ. Վարչութեան Բաղ. Ժողովին։

Այս Հոգաբարձութիւնը Կ. Պոլիս գտնուող ուսուցիչներուն և ուսուցչուհիներուն նպաստ պիտի տայ հետեւեալ պարագաներուն մէջ և պայմաններով. — 1) 300 ոսկին անձեռնմխելի պիտի մնայ։ Սնտուկին նոր եղած հասոյթներուն միայն 20 առ հարիւրը անձեռնմխելի գումարին վրայ պիտի աւելնայ և 80 առ հարիւրը նպաստի պիտի յատկացուի։ Նպաստները ժամանակաւոր են և պիտի տրուին Կ. Պոլիս գտնուող այն ուսուցիչներուն, որոնք 10 տարի ուսումնական վարչութեանց մէջ ուղղակի կամ անուղղակի ծառայելէ ետքը հիւանդութեամբ կամ ծերութեամբ դադարեալ և 10 տարիէն նուազ պաշտօնավարող ուսուցիչներուն եւս ժամանակաւոր նպաստ կը տրուի։ Ուսուցիչները կրնան տարիպղական պարագաներու մէջ Սնտուկէն փոխառութիւն ընել, և այլն։

Ահա՛ ասոնք են «կարօտեալ հայ ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորի» գլխաւոր արամադրութիւնները։

Ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորի հիմնադրութենէն ի վեր, Պոլսոյ այժմեան ուսուցչութիւնը դեռ մեծ արդիւնք մը չտեսաւ անկէ։ Թէեւ այժմ նախակրթարաններու բոլոր ուսուցիչներու ռոճիկին $^1/_{100}$ը կը գանձուի յօգուտ Սնտուկին, բայց այս կարգադրութիւնը ուսուցչութիւնը Սնտուկին օգտակարութեան գաղափարէն աւելի պաղեցուցած կ'երեւի։ Մեր կարծիքով, կարօտեալ ուսուցչաց Օգնութեան Մտաւորը իր այժմեան կազմութեամբ օգտակար հաստատութիւն մը չէ ուսուցչութեան համար, և մինչեւ այժմ այնպիսի ուսուցիչներու և ուսուցչուհիներու օգտակար եղած է, որոնք արդէն արժանիք մը և կարողութիւն մը չեն ներկայացներ։ Կարօտեալ ուսուցչաց Սնտուկէն կ'օգտուին այնպիսի ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ՝ որոնք ո՛չ թէ մանուկ սերունդին դաստիարակութեան մէջ մաղեցուցած են իրենց մարմնական ու հոգեկան ուժերը, այլ ուսուցչութեան աւելածուները, որոնք մրցման և նիւթական պայքարին բոլորովին անընդունակ տարրեր են։ Անոնք ո՛չ թէ իրենց արժանապատուութեան պահպանումով իրաւունքնին գանձելու կ'երթան Սնտուկի Հոգաբարձութեան, այլ մուրացիներու պէս արգանասնք չարժել ուզելով՝ իրենց խեղճութիւնները կը թուեն և այպէսով կ'ուզեն երկու մէճիտէն սկսեալ մինչեւ 5—10 ոսկի նուէր առնել կամ փոխառութիւն մը կնքել։

Այս տեսակէտով չատ շահեկան է Օգնութեան Սնտուկի այժմեան վիճակը և մինչեւ այժմ մատուցած ծառայութիւնները։ 1896ին Սնտուկի նախնական գումարն էր 300։ Մինչեւ այսօր այդ գումարը անձեռնմխելի մնացած է և վերեւ յիշուած հասոյթներով հասած է 400 ոսկիի։ Ներկայ տարեսան մէջ Սնտուկին հասոյթը հասած է շուրջ 105 ոսկիի։ Հոգաբարձութիւնը այս տարի նպաստ տուած է և փոխառութիւն ըրած է 70 ոսկիի չափ։ 1906ին ալ 90 ոսկիի չափ նպաստ և փոխառութիւն ըրած է, իսկ նախորդ տարիներուն մէջ աւելի նուազ եղած է նպաստի և փոխառութեան գումարը։ այսինքն 1906էն առաջ տարին վերի վերոյ 50 ոսկիի չափ նուէր և փոխառութիւն ըրած է։ Օգնութեան Սնտուկը իր հասատութենէն մինչեւ այսօր իր տուած նպաստներէն և ըրած փոխառութիւններէն ետքը դարձեալ 300 ոսկի գումարներ դարձ ունի։ Սնտուկի վիճակը պարզող համարառութիւն պէտք է ընէ և ասանցմէ մէկ մէկ օրինակ իր անդամներուն ղրկէ։

Մինչեւ որ ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկը այպէսի կազմակերպութիւն չունենայ, Կ. Պոլսոյ ուսուցչութեան օգտաւոր դարձնելու համար անհրաժեշտ է նախ «կարօտեալ» բառը վերցնել և անոր տեղ «փոխադարձ» բառը դնել, և այպէսով Սնտուկը անուանել «ուսուցչաց փոխադարձ օգնութեան Սընտուկ», որովհետեւ կարօտեալ ուսուցիչներուն արդէն կարօտեալ ուսուցիչներ չեն կրնար օգնել և մանաւանդ ակամայ օգնել, առանց իրենց այս դրկանքին համար ապագային դրամական չան մը ակնկալելու։ Երկրորդ՝ ուսուցչաց փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկին մասնակցութիւնը պէտք է բացարձակապէս կամաւոր դարձնել։ Ո՛չ թէ բոլոր ուսուցիչները պէտք է Սնտուկին դրամ հատուցանեն և անարժէք անձեր անկէ օգտուին մասնաւոր կերպով, այլ իւրաքանչիւր ուսուցիչ որ կ'ուզէ «փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկին» անդամ գրուիլ, պէտք է միանուագ որոշ գումար մը և ապա ամսական որոշ գումար մը հատուցանէ կամովին և ապագային իր ծերանալու կամ անկարգութեան մասնաւորելու պարագային իրաւունք ունենայ իր տուած գումարներէն աւելին պահանջելու Սնտուկէն, և այսպէսով իր և իւրայիններուն նիւթական ապագան լիովին կամ գոնէ մասամբ ապահովէ։ Այս պարագան ալ էլ ըմբռնած է նաեւ 1901ի Ուսումն. Խորհուրդը, որ «Լիւնիօն»ի հետ համաձայնութիւն մը կնքած է ուսուցիչները աննման մասնաձիներով ապահովագրելու համար և 1902 մայիս 16ի Պարբերական կոնդակը, ու նոյն թուականին մայիս 26ի Ուսումն. Խորհրդոյ շրջաբերականն ալ յորդոր կարդացեր են ուսուցիչներուն՝ այս դիւրութիւններէն օգտուելու համար։ Երրորդ՝ փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկին կարելի է անդամակցիլ առնուազն երեք ոսկի և ապա 5, 10 ոսկի եւն. միանուագ վճարումով և ըստ այսմ ամսական 30, 50, 100 ղրուշ եւն. մանաւանդ։ Օգնութեան Սնտուկի ուսուցիչ անդամներուն վճարած ամսականներու և երկարամեայ անդամակցութեան համեմատութեամբ անոնց ծերութեան և մահուան պարագային հատուցանելիք գումարներն ալ կը տարբերին։ Ամէն պարագայի մէջ, մեր ծրագրով ուսուցիչները երկու տարի Սնտուկին անդամակցելէն ետքը կրնան իրենց տուած գումարին եռապատիկը կամ քառապատիկը ետ առնել, արկածի մը պարագային. հինգ տարի նուազագոյն վճարումներով անդամակցողները առ նուազն 50 օսմ. ոսկի ընդունիլ համաձայն պարագայի մէջ, երբ անոնք պաշտօնի անընդունակ կը դառնան։ Առանց այս խնդիրներուն մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, առ այժմ բսենք որ այպէս կազմակերպուած Սնտուկ մը կրնայ նաեւ իրապէս օգտակար եղող չքաւոր ուսուցիչներուն նպաստել։ Զարարդ՝ ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկը ուսուցիչներու ձեռքին կամ անոնց կողմէ նշանակուած անձերու ձեռքը պէտք է գտնուի և ամէն ամիս ընթացիկ գործերու և տարեկան ամբողջական գործառնութեանց հաշիւն և Սնտուկի վիճակը պարզող համարառութիւն պէտք է ընէ և ասանցմէ մէկ մէկ օրինակ իր անդամներուն ղրկէ։

Մինչեւ որ ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկը այպէսի կազմակերպութիւն չունենայ, Կ. Պոլսոյ ուսուցչութեան օգտաւոր դառնալ օգտակար ըլլալիք չունի ան։ Ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկի Հոգաբարձութիւնը փոխանակ ակամայ նուէրներ ընդունելու կարօտեալ ուսուցիչներէն, լաւագոյն գործ մը ըրած կ'ըլլայ եթէ իր կանոնադրութեան 3րդ յօդուածի Ա. արամադրութեան հետեւելով «աղքատներու համար հանգանակ մը կամ բաներական նեղկայացում մը եւ կամ նմանօրինակ ձեռնարկ մը» կազմակերպէր և նախակրթարանի ու երկրորդական վարժարանի ուսուցիչներուն ակամայ նուիրատուութեան վերջ մը դնէր։ Կարօտեալ Ուսուցչաց Օգնութեան Սնտուկը իր այժմեան ձեւով օգտակար կ'ըլլայ մուրացիկ ուսուցիչներուն կամ ուսուցչի անուն կրողներուն, բայց երբէք չկրնար օգտակար ըլլալ Պոլսոյ ուսուցչութեան։ Որքան ալ գովելի չանքեր ընէ Օգնութեան Սընտուկին Պա. Հոգաբարձութիւնը, բայց և այնպէս այս անձուկ ասմանէն անդին չպիտի անցնին անոր մատուցանելիք ծառայութիւնները։

ՏՕՔԹ. Ե. ԹՕՓՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ԳՆԴԱՍԵՂԻ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ԻՋՄԻՐԷՆ։— «ՆՈՐ ՏԱՂԵՐ»։— ՅՈՒՇԱՏԱԿՆԵՐ՝ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎՐԱՅ։— «ՄԻԱՄԻՏԻՏԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ»։

Գնդասեղի նոր հարուած մըն ալ կ'ընդունիմ, այս անգամ Իզմիրէն։ Խոստացած եմ արատապել ու չեշտել ամէն անգամ հրապարակաւ։ Չէք ենթադրեր անչուշտ որ Արշալոյսին Տնօրէնէն գայ այդ խարթուածքը. վասն զի մեր համակրելի պաշտօնակիցը դեռ ժամանակ չունեցաւ գժտուելու Պոլսոյ խմբագիրներուն հետ։ Արդ, երբ Բարեկ էֆ. Բէշիկճեանը չէ անոր հեղինակը, ուրեմն... Հրանտ էֆ. Մամուլեանն է։ Արեւելեան Մամուլի խմբագիրը «Ուղեւորական Նօթեր Մեծաց մենաւորներէ խմբագիրներ» կ'ունուած գլխոյ բացատրումով է, նորոգելու Թ՛ն։ Հակառակ պարագային մէջ՝ խընդրոյ մը։ Ցաւակոտ բան մը բան չըլլալու համար, չպիտի հարցնեմ Իզմիրցի պաշտօնակցիս, թէ այդ Թուականներն,— Երուսալէմ ուղեւորութեան թուականներն,— յետոյ, արդեօք ուրիշ բան չի գրեց «Գամէր»։ Նոյնպէս ամենայն մը Արեւելեան խմբագրապետին «Համալարանական» տիպարին, որմէ նեղանալու պատճառ մը չունի անշուշտ Տօքթ. Ե. Թօփճեան էֆ.։ Իսկ եթէ Իզմիրցիի տարաձայնութիւն մը ընել փորձեր է Հրանտ Մամուլեան էֆ.ն, չէ յաջողեր։ Ինչ է սակայն իր յարուցած այս բոլոր իրարանցումը «Գրաբէր»ի ու «Գամէր»ի դէմ։ Որովհետեւ Արեւելեան խմբագրութիւնը, հաւաքագէս, շնորհաւորելով Արեւ. Մամուլը որ 1908 տարուան մէջ եռամսեայ յաւելուածական պրակներ հրատարակել կը խոստանար, քաջալերական քանի մը խօսքերու հետ, աւելացուցած էր անցուդարձաբար թէ «Պարբերական» ու «Գրական Հանդէս» բսելով՝ պէտք չէ միայն ինքզինքը ըմբռնել Իզմիրի չարաթաթերթը և թէ «ուսուցիչ պարբերութիւններու մէջ պէտք չէ փնտռել՝ լրագրական ակնկալուած յաջողութիւնները»։

Արեւ. Մամուլի խմբագիրը, իր միամտութեանը մէջ, սա տողերը կը գրէ դառնացած չեչտերով որոնք գանգատի մը պատրուակը կը թողուն.— «Շարթէ չարաթ Պոլսոյ օրաթերթերու հրատարակած մեծաչափ դանուցումները՝ լոյս տեսած չարաթաթերթերուն համար, երբ և քանի՞ անգամ անոնց կարգին մէջ տեսնուած է մեր թերթին բովանդակութեան պարզ դանուցումը»։ — Սառագնեցէ՛ք, Մամուլեան է՛ֆ., դանուցում բառը որուն նշանակութիւնը գիտէք անչուշտ։ Զեր չեչտած պարագան ա՛յնքան պարզ, այնքա՛ն սովորական իրողութիւն մըն է ուսկից ձեզի նպաստաւորում մը փնտռելիք դիմադրելի է պարզապէս։ Մեր օրաթերթերը մեծաչափ ռեքլամներ չբերին քաւ ու չեն ըներ Պոլսոյ գրական չարաթաթերթերուն ի նպաստ։ Հրատարակուածը «Դանուցում» է միայն. որ և է չարաթաթերթ որ օրաթերթի մը խմբագրական-արչական յօդուածարութիւնը կը հիւրընկալէ իր կողքին վրայ, իրաւունք կ'ունենայ իր իւրաքանչիւր թիւին բովանդակութիւնը հրատարակուած տեսնելու միեւնոյն օրաթերթին Գ. էջին մէջ։ Այս տեսակ լրագրական փոխադարձութեան մը դառնալու ի՞նչ պէտք կար։ Արեւ. Մամուլին խմբագիրը բաւական դատողութեան տէր կը կարծէինք, և բաւական ալ սրատես՝ զանազանել գիտնալու համար ի՞նչ որ ծանուցում է՝ և ինչ որ լրագրական գովեստ կամ գնահատում, որու մասին չա՞տ ժլատ են մեր օրաթերթերը չարաթաթերթերուն նկատմամբ և աւելի բանավէճի ու քննադատութեան կողմ կը հակին անոնց հանդէպ չարունակ. և փոխադարձաբար։

*** Սամաթիայէն քառաթ-բոթաթ մը կրստանամ այս վայրկենիս։ Միսաք Մեծարենց կը ծանուցանէ մտերմաբար թէ Տէր-Ներսէսեան Տպարանին յանձներ է արդէն իր բանաստեղծութեանց երկրորդ հատորիկը՝ «ՆՈՐ ՏԱՂԵՐ» պարզ վերնագրին տակ անտիպ քերթուածներու խուրձ մը։ Այդ երիտասարդ բանաստեղծին վրայ առջի օրէն կազմած լաւատես գաղափարքս զատ, որ կ'երակնանայ բարեբաղդաբար, կարդացած ըլլալով իր այս անդամուան տաղաւորներէն մէկ քանիին ձեռագիրը, կը կռահեմ թէ ԾԻԱՆԾԱՆԻՆ լաւագոյն ընդունելութիւն մը գտնելու սանմանած պիտի ըլլայ ան՝ գրական խնամքի ու բանաստեղծական ներշնչումի իր կրկնակ առաւելութիւններովը։ Սամաթիա գործնական կեանքի կերպն մըն է և կ'արտադրէ վաճառական, արհեստաւոր, խանութպան, գործաւոր. առողջ սերունդ մը վերջապէս. Թ՛ղ այս անգամ ալ քերթող մը տուած ըլլայ մեզի,— իրա՛ւ է, քիչ մը հիւանդագին զգացումներով ու մտածումներով տոգորուած, — բայց որուն ՆՈՐ ՏԱՂԵՐը նոր ու հեշտալի փայլ մը պիտի աւելցնեն այդ մեծ արուարձանին հոգ ու գործնական հայ համայնքին վրայ, մասնորական տեսակէտով և պաշխ պիտի բերեն անոր։

*** Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին պատասխանը՝ իր հովուական թեմերուն մէջ՝ հոգեկան անձուռ բերկրութեամբ լեցուց այդ տեղերու քարեպաշտ համայնքները որոնք առ սակ մը ուխտաւորութիւն կատարելի ջերմեռանդութեամբ կը փութային երթալ համբուրել Տ. Տ. Սահակ Ս. Հայրապետին աջը։ Ն. Ս. Օծութիւն ինքն ալ յուզուած ըլլալու էր՝ իր ծննդավայր գիւղը՝ Եղեգին այցելելուն՝ ուր մանկութեան սիքելի յիշատակները գաւ վերստին, գուցէ ծերունի ծնողքն ալ։ Թղթակից մը, Ս. Կաթողիկոսին Խարբերդ ժամանումը նկարագրելով, մասնաւորապէս յիշած էր ուխտաւորու մտ եղող Սրբազանին գեղեցիկ ձայնը, եկեղեցական երգեցողութեանց աստիճանաբար զարգացումը, նոյնպէս ազգ. կարգացած պատուաւոր ուսուցիչներ։ Ուրախ ենք, մանաւանդ տեսնելով որ Սիսի մայրավանքին մէջ օրուն ձեռնարկեց իր ԱԳՈՒՍ վերադարձին։ Դժբաղդաբար, ինչպէս քանիցս յիշուեցաւ. Արեւելքի խմբագրութեան կողմէ ալ, այդ Դպրեվանքը ակնկալուած արդիւնքը չունեցաւ իր անդրանիկ շրջանին մէջ և յառաջիկային համար ալ յոյս չի ներշնչեր։ Եւ պատճառը ը՞ւ դրամական է։ Կիլիկիոյ Ս. կաթողիկոսը որան անմիջական հոգատարութեան ներքեւ կը գտնուի այդ նոր նշանաստատ ժառանգաւորաց վարժարանը, կատարելապէս կը հասկնայ կրթական գործէն։ Նրուաղեմի մէջ ուսուցիչ եղած է ու դաստիրքերու հեղինակ. ուրեմն ինչ բան կը պակսի այդ կրթական Հաստատութեան։ Դիտ՝ մը միայն։ Կիլիկիոյ հայ համայնքը որ այնքան պատկառոտ համակրութիւն մը ու որդիական սէր մը ցոյց կուտայ իր Հոգեւոր Գեղին նկատմամբ, թէ՛ հեռուէն և թէ հսկայապական այցելութեանքը միջոցին, ուստէն և անձամբ, լաւ պիտի ընէր՝ դրական ձեւ մը տալով իր այդ անկեղծ զգացումներուն և առաջիկ Դպրեվանքի մը վիճակը բարելաւելու համար իր ինքնաբեր նուէրները հասցնէր կրթաէր Հայրապետին, ի Սիս։

*** Միսաք Մեծարենցի «ՆՈՐ ՏԱՂԵՐ»ուն մասնաւոր նկարագիրը ծանուցանելուս առթիւ, ո՛չ նուազ հաճոյքով կը նօթագրեմ գրական հրապարակին, վերջին պահուն, հասած չտեսեան լուր մը։ Օնիկ Զիքիթ-Սարաֆ տպագրութեան յանձներ է իր ՄԻԱՄԻՏԻՏԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ՝ վիպական դրուագներու ծանօթ չարքը, ուղեւորական տպագրութիւնեներով խառն, որ այնքա՛ն սիրոյով կարդացուեցաւ առաջին անգամ չարաթաթերթի Ծաղիկին մէջ։ Աշակերտը վէպին թարգմանիչը, Ծիածանեան հեղինակին հետ միեւնոյն ժամանակ կուգայ օժտել մեր մատուռականութիւնը վիպական թարմ ու գեղարիկ գործով մը։ Կը սպասենք այդ երկու հատորներուն երեւմանը։

Գասէր

ՀԻՆ ԲԱՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Բրօֆ. Տօքթ. Գ. Հայլ Գերման fաղաքնեերը միջին դարու մէջ անուանով հեռագրքրական գործ մը հրատարակեց վերջերս Լայբցիկի մէջ։ Շատ նիւթերու վրայ գրած է հոն, մանաւանդ հին գերման ժողովուրդին առողջական վիճակին վրայ։ «Հին բարի ժամանակները» վերնագրով գլուխին մէջ հեղինակը իրաւացի դիտողութիւն մը ընելով կ'անցնի այդ թուականներու ընտանեկան օրենսեալ վիճակին։

«Ամէն ոք գժգոհ է, կ'ըսէ, իր ժամանակէն։ Մերերը կը գովեն «իրենց» ժամանակը և երիտասարդներն ալ երբ ծերանան, նոյնը կ'ընեն, այսինքն ծերերուն չհաւնած ժամանակը իրենք կը գովեն։ Այսպէս եղած է միշտ ու այսպէ՛ս ալ պիտի ըլլայ։ Անցեալը միշտ ոսկեգոյն կ'երեւի ամենուն, վասն զի սովորաբար անցեալին սխալներն ու դժուարութիւնները կը մոռցուին և միայն դիւրութեանց յիշատակները կը մնան։ Երբ ակնարկ մը նետենք հին տարեգրութեանց վրայ, պիտի համոզուինք այս ճշմարտութեան։»

Հին ժամանակներու մէջ զաւակներու չատութիւնը երկայնն օրենութիւն մը կը համարուէր, մանաւանդ ունեւոր ընտանիքներուն համար։ Նիւրմպերկցի Շդրէօմէր կը պատմէ թէ իր ջոջ պապը 13 ողջ զաւակ թողած էր, մեծ հայրը՝ 15, հայրը՝ 18. ինքն ալ 9 զաւակ ունէր և իր քոյրը որ 15 տարեկան մանուանցած էր՝ 25 տարեկան հասակին մէջ 8 զաւակ ունեցած էր։ Ակսպուրկցի քրոնիկագիր Գուրթարդ Ցինք 18 զաւակ ունեցած է. հայրը Ալպրէխդ Տիւրէր՝ նոյնչափ. և Նիւրմպերկցի Անտոն Դուրէր՝ 11։ Այդ տասներուն մէջ, ինչպէս կ'երեւի, ողջ որուած խնամքը չատ նուազ էր. գէթ ԺԴ. Դարու ճկարագիրէն կը տեսնենք թէ այն տասնի երեւելի քաղաքացիներն ալ ֆիզիքապէս զարգացած անձեր չէին. իրենց սրունքները բարակ, փորերնին մեծ և կուրծքերնին նեղ էին. մանաւանդ երիտասարդ հասակին մէջ դէմքերնին կը սկսէր խորչումիլ։ Հին ժամանակներու մէջ ի Գերմանիա, կրթութեան եղանակն ալ չատ խիստ է եղեր ընտանեկան յարկերու տակ և ազան վարժարան մտնելէն ետքը հոն ալ չատ խստութեամբ կը վարուին եղեր անոր հետ։ Միւնիխի թանգարանին մէջ 1410 տարուան ձեռագիր մը կայ ուր գրուած է թէ Ներոնի դասատիարակը՝ Սենեկա իմաստասէրը՝ ծունգի վրայ կեցնելով իր աշակերտը, հաստ փայտով կը գանակոծէր զայն՝ կրթելու համար, ինչ որ ապացոյց է թէ այն տաեն իսկ կրթական այսպիսի միջոցներ հաղուադէպ բաներ չէին վարժարաններու մէջ։ Մեծի յաուակ կաղնիէ ցպիկները . . . աշակերտներն իրենք կը բերին հետերնին և կամ թէ ծեծի յատուկ գլուխներ ժողվելու համար դպրոցական մանուանոր մը հատատուն էր Սիսի մայրավանքին մէջ օրուն ձեռնարկեց իր ԱԳՈՒՍ վերադարձին։ Դժբաղդաբար, ինչպէս քանիցս յիշուեցաւ. Արեւելքի խմբագրութեան կողմէ ալ, այդ Դպրեվանքը ակնկալուած արդիւնքը չունեցաւ իր անդրանիկ շրջանին մէջ և յառաջիկային համար ալ յոյս չի ներշնչեր։ Եւ պատճառը ը՞ւ դրամական է։ Կիլիկիոյ Ս. կաթողիկոսը որան անմիջական հոգատարութեան ներքեւ կը գտնուի այդ նոր նշանաստատ ժառանգաւորաց վարժարանը, կատարելապէս կը հասկնայ կրթական գործէն։ Նրուաղեմի մէջ ուսուցիչ եղած է ու դաստիրքերու հեղինակ. ուրեմն ինչ բան կը պակսի այդ կրթական Հաստատութեան։ Դիտ՝ մը միայն։ Կիլիկիոյ հայ համայնքը որ այնքան պատկառոտ համակրութիւն մը ու որդիական սէր մը ցոյց կուտայ իր Հոգեւոր Գեղին նկատմամբ, թէ՛ հեռուէն և թէ հսկայապական այցելութեանքը միջոցին, ուստէն և անձամբ, լաւ պիտի ընէր՝ դրական ձեւ մը տալով իր այդ անկեղծ զգացումներուն և առաջիկ Դպրեվանքի մը վիճակը բարելաւելու համար իր ինքնաբեր նուէրները հասցնէր կրթաէր Հայրապետին, ի Սիս։

*** Միսաք Մեծարենցի «ՆՈՐ ՏԱՂԵՐ»ուն մասնաւոր նկարագիրը ծանուցանելուս առթիւ, ո՛չ նուազ հաճոյքով կը նօթագրեմ գրական հրապարակին, վերջին պահուն, հասած չտեսեան լուր մը։ Օնիկ Զիքիթ-Սարաֆ տպագրութեան յանձներ է իր ՄԻԱՄԻՏԻՏԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ՝ վիպական դրուագներու ծանօթ չարքը, ուղեւորական տպագրութիւնեներով խառն, որ այնքա՛ն սիրոյով կարդացուեցաւ առաջին անգամ չարաթաթերթի Ծաղիկին մէջ։ Աշակերտը վէպին թարգմանիչը, Ծիածանեան հեղինակին հետ միեւնոյն ժամանակ կուգայ օժտել մեր մատուռականութիւնը վիպական թարմ ու գեղարիկ գործով մը։ Կը սպասենք այդ երկու հատորներուն երեւմանը։

Գասէր

ՀԻՆ ԲԱՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Բրօֆ. Տօքթ. Գ. Հայլ Գերման fաղաքնեերը միջին դարու մէջ անուանով հեռագրքրական գործ մը հրատարակեց վերջերս Լայբցիկի մէջ։ Շատ նիւթերու վրայ գրած է հոն, մանաւանդ հին գերման ժողովուրդին առողջական վիճակին վրայ։ «Հին բարի ժամանակները» վերնագրով գլուխին մէջ հեղինակը իրաւաց

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ ՄԵՋ

Ամերիկայի Հայերի Միությունը Ամերիկայի Հայերի Միությունը Ամերիկայի Հայերի Միությունը

ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ

ԱՆՈՒՇ ԱԼԻԽԱՆՅԱՆ

Ինչպես ամենայն ինչ, որ գեղեցիկ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ազնիվ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ մարդկային է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ազատ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ լուսավոր է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ուժեղ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ հանճարեղ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ հրաշալի է, ինչպես ամենայն ինչ, որ հոգեղեն է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեղեն է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեշունչ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեորոշ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեբուխ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեբուն է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեբուսակ է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեբուսական է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեբուսականություն է, ինչպես ամենայն ինչ, որ ոգեբուսականություն

ԱՀԱՐՈՆ

ԴԱՀԱՆԱՅԻ

ՍՈՒՆԳՈՒՆ ԱՐՈՒՆ

ՖՈՆ-ՖԱՀԱԼԵՐԻ ՋԱՐՈՒՆՖԵ

Ամառվա ցուրտ գիշերներ, երբ ամբողջ տունը քնած է, Մարիամը հանգիստ չի կարողանում քնել։ Նա անընդհատ մտածում է իր սիրելի Արարատի մասին։ Նրա սիրտը լցված է կարոտով։ Նա հիշում է, թե ինչպես հայրը նրան տանում էր գագաթ։ Ամենուր սառույց է, բայց նրա սիրտը տաք է։ Նա հիշում է, թե ինչպես մայրը նրան գրկում էր, երբ նա վախենում էր։ Հիմա նա միայնակ է, բայց հիշողությունները նրան տաքացնում են։

— Ինչ գեղեցիկ է ամառը, — մտածեց նա։ Բայց հենց այդ պահին նրա ականջներում հնչեցին զանգակների ձայներ։ Դա նշանակում էր, որ գարունը եկել է։ Մարիամը հագավ իր հին վերարկուն և դուրս վազեց։ Ամենուր ծաղիկներ էին բացվում։ Թռչունները երգում էին։ Նա հասկացավ, որ ամառը ոչ միայն եղանակ է, այլ հիշողություն։

— Ես կգամ, — ասաց նա։ Եվ նա գնաց։ Ճանապարհին նա հանդիպեց մի ծերունու։ Ծերունին ասաց նրան, որ գարունը միայն նրանց համար է, ովքեր հավատում են։ Մարիամը հավատաց։ Նա գնաց դեպի Արարատ։ Ամառը սկսվեց։ Գարունը եկավ։ Եվ Մարիամը երբեք չի մոռացել այդ գիշերը։

Ամառ։ Ամենուր ծաղիկներ։ Թռչունները երգում են։ Գարունը եկել է։ Բայց Մարիամը չի գնում Արարատ։ Նա մնում է տանը։ Նա հիշում է, թե ինչպես հայրը նրան տանում էր գագաթ։ Նա հիշում է, թե ինչպես մայրը նրան գրկում էր։ Բայց հիմա նա միայնակ է։ Նա հասկանում է, որ գարունը միայն եղանակ է։ Գարունը հիշողություն է